

3. Зеленая книга Украинской ССР: Редкие, исчезающие и типичные, нуждающиеся в охране растительные сообщества. – К.: Наук. думка, 1987. – 216 с.

4. Червона книга України. Рослинний світ. – К.: Укр. Енциклопедія, 1996. – 607 с.

5. Погребняк П.С. Лісова екологія і типологія лісів. Вибрані праці. – К.: Наук. думка, 1993. – 496 с.

6. Оценка и сохранение биоразнообразия лесного покрова в заповедниках Европейской России. – М.: Научный мир, 2000. – 196 с.

УДК 722.253:712.43(292.485)+(477.83)

Ст. наук. співроб. Ю.О. Клименко,
канд. біол. наук – НБС НАНУ

ДЕРЕВНА РОСЛИННІСТЬ СТАРОВИННИХ ПАРКІВ ЛІСОСТЕПОВОЇ ЧАСТИНИ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Наведено загальні відомості про Оброшинський дендропарк, Буський, Підгірцівський (Бродівського району) та Стрийський (м. Львів) парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення, баланс їх площ, розподіл озелененої площі зазначених об'єктів за типами садово-паркових ландшафтів та розподіл озелененої площі між видами та іншими насадженнями. Виявлені тенденції зміни деревної рослинності.

Ключові слова: старовинний парк, садово-парковий ландшафт, деревна рослинність.

Yu.A. Klimenko – NBG NASU

Woody vegetation in old parks in forest-steppe part of Lviv region

The general information about Obroshin dendrological park and park-monuments of national importance Busk, Pidhirtsi (Brodiv district), Stryi (Lviv city) is given. The balance of their territories, apportionment of areas among woody species and other vegetation are present. The tendency of woody plant changes is shown.

Keywords: old park, park and gardening landscape, woody vegetation.

Старовинні парки є важливою складовою нашої культурної спадщини. Принциповий підхід до таких об'єктів полягає у збереженні, підтриманні та відновленні їх первинного планування, ландшафтів та насаджень (таксономічного складу, основних композиційних груп тощо). Але для більшості старовинних парків відомості про насадження у період розквіту або відсутні, або дуже уривчасті. Сучасні обстеження подають нам данні про стан насаджень у наш час. Звичайно, що вікові дерева, виявлені протягом обстежень, несуть важливу інформацію про насадження у минулому. Але головна проблема полягає у встановленні загальних тенденцій зміни деревного покриву парків. Якщо ці тенденції встановлені вірно, можна, спираючись на відомості про сучасний стан, уявити первинні насадження та спланувати ведення робіт на їх відновлення. Таким чином, з'ясування тенденцій зміни деревної рослинності старовинних парків є важливою науковою та практичною проблемою.

Завданнями наших досліджень старовинних парків лісостепової частини Львівської області було: 1) пошук історичних відомостей; 2) уточнення сучасного планування (як база використовувалися плани М 1:10000 отримані у Картгеофонді України), обрахунок балансу площі; 3) ландшафтний аналіз; 4) аналіз таксономічного складу; 5) аналіз насаджень.

Ландшафтний аналіз здійснювали за методикою Л.І. Рубцова [9, 10], який виділив 6 типів садово-паркових ландшафтів: лісові, паркові, лучні, садові, регулярні, альпійські. Для кожного парку виготовлявся ландшафтний план (ці плани за браком місця у статті наводяться) та обраховувалася озеленена площа, яку займає кожний тип ландшафту та її відсоток. Таксономічний склад досліджувався методом маршрутних обстежень. Назви рослин бралися за С.К. Черепановим [11]. Сорти плодових рослин, бузку звичайного та троянд не встановлювалися (якщо вид був представлений кількома сортами, він все-рівно зараховувався як 1 таксон). Якщо вид був представлений тільки своїм культиваром (типових рослин у парку не було), то він вносився і у список видів, і у список культиварів. Для проведення аналізу насаджень робився розподіл озелененої площі парків на виділи за переважаючими видами, а також виділялися сади, галявини та луки, алеїні та рядові посадки. Якщо вид переважав в якомусь виділі і, крім того, з нього були створені алеї чи ряди, то площі їх не підсумовували, а розглядали окремо. Виділи, у яких жоден вид не мав більше 4 одиниць у складі насадження, ми відносили до виділів, у яких жоден вид не переважає, та позначали їх окремим знаком. У таблицю вносили тільки ті види та інші насадження (плодові сади, галявини та луки тощо), площа яких хоча б в одному парку перевищувала 5 % від озелененої площі парку.

У лісостеповій частині Львівської області до мережі природно-заповідного фонду України як об'єкти загальнодержавного значення віднесені Оброшинський дендропарк (с. Оброшине Пустомитівського району), Буський парк, Підгірцівський парк (Бродівського району) та Стрийський парк (м. Львів).

Під час обстежень виявилось, що офіційно затверджені площі парків [8] не збігаються з тими, які отримали ми при підрахунках. Тому у табл. 1 наведено офіційну площу парку, та у графі "Обстежена площа" результати наших підрахунків, а на розташованих далі у статті рисунках можна побачити межі, у яких ми проводили обстеження.

Табл. 1. Загальна характеристика об'єктів дослідження

Об'єкт	Час заснування	Офіційна площа, га	Обстежена площа, га	К-сть видів	К-сть культиварів
Оброшинський дендропарк	1730	5	15,10 ¹	73	10
Буський парк	1810	8 ²	8	37	4
Підгірцівський парк (Бродівського району)	1635-1640	17	17,35	38	2
Стрийський парк (м. Львів)	1876, або 1879	56	52,45	140	38

Примітки: ¹ – за даними Ю. Нельгівського [7] первинна площа Оброшинського парку становила 50 га (вірогідно у цю площу входили плодові сади, що розташовані вздовж кілометрової під'їзної алеї, та деякі інші ділянки); ² – сучасна площа парку, первинна була значно більшою (зокрема за сучасними межами парку опинився палац та територія навколо нього).

Значна різниця між офіційною площею Оброшинського дендропарку та обстеженою нами пояснюється тим, що у 1967 р. Інститут землеробства і тваринництва, якому підпорядковано дендропарк, почав створювати на своїй території зоопарк. Побудова вольєрів призвела до того, що цілісний парк

було розділено на три частини – припалацову, територію зоопарку та парк навколо озера. Крім того, згодом інститут побудував новий корпус північніше в'їзної брами і біля нього створив дендропарк. Офіційно дендропарком є тільки припалацова частина (за нашими підрахунками її площа становить 4,55 га), тоді як ми провели обстеження усієї території.

Щодо кількості видів та культиварів, то ці показники більше відображають сучасний стан доглянутості парків, ніж їх первинний таксономічний склад. Кількість видів в Обошинському дендропарку не значна (кожний з інших дендропарків загальнодержавного значення має понад 300 видів та культиварів). Тобто за цим показником Обошинський дендропарк близький не до дендропарків, а до парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.

Баланс площі об'єктів дослідження наведено у табл. 2.

Табл. 2. Баланс площі об'єктів дослідження

Об'єкт	Загальна площа, га/%	Баланс площі, га/%						
		будівлі	доріжно-стежкова мережа	водойми	спортмайданчики	розсадники	озеленена площа	інше
Обошинський дендропарк	$\frac{15,10}{100}$	$\frac{0,55}{3,64}$	$\frac{0,98}{6,49}$	$\frac{1,35^1}{8,94}$	$\frac{0}{0}$	$\frac{0}{0}$	$\frac{11,92}{78,94}$	$\frac{0,30^2}{1,99}$
Буський парк	$\frac{8,00}{100}$	$\frac{0}{0}$	$\frac{0,81}{10,12}$	$\frac{0,15^3}{1,88}$	$\frac{0}{0}$	$\frac{0}{0}$	$\frac{6,44}{80,50}$	$\frac{0,60^4}{7,50}$
Підгірцівський парк (Бродівського району)	$\frac{17,35}{100}$	$\frac{0,70}{4,03}$	$\frac{0,55}{3,17}$	$\frac{0,35^5}{2,02}$	$\frac{0,05}{0,29}$	$\frac{0}{0}$	$\frac{15,20}{87,61}$	$\frac{0,50^6}{2,88}$
Стрийський парк (м. Львів)	$\frac{52,45}{100}$	$\frac{0,90}{1,71}$	$\frac{5,50}{10,49}$	$\frac{0,65^7}{1,24}$	$\frac{0,65}{1,24}$	$\frac{0,65}{1,24}$	$\frac{43,70}{83,32}$	$\frac{0,40^8}{0,76}$

Примітки: ¹ новостворені ставки ми складовою частиною парку не вважали; ² схили каналів (0,25 га) та город (0,05 га); ³ річка Західний Буг; ⁴ схили до річки та рів на північній межі парку; ⁵ на час обстеження водойма перетворилася на болото; ⁶ рів навколо замку (0,45 га) та город (0,05 га); ⁷ 2 ставки (0,10 та 0,05 га), два фонтани (загальна площа 0,25 га), заглиблення, яке мало бути ставком, але на час обстеження було без води (0,25 га); ⁸ залізнична колія.

З табл. 2 видно, що старовинні парки лісостепової частини Львівської обл. мають досить розвинуту доріжно-стежкову мережу. В усіх парках є водойми, але (крім Обошинського дендропарку) площі водойм незначні.

Розподіл озелененої площі об'єктів дослідження за типами садово-паркових ландшафтів наведено у табл. 3.

Як зазначалося у табл. 1, Підгірцівський парк та Обошинський парк (нині – дендропарк) виникли у 1635-40 рр. та у 1730 р., тобто у ті часи, коли створювалися парки з регулярним плануванням. Буський парк (рік його заснування – 1810) мав регулярне планування навколо палацу (ця територія знаходиться за сучасними межами парку) та ландшафтне на решті території. Стрийський парк (м. Львів) проектувався як ландшафтний, але з елементами регулярного планування.

Табл. 3. Розподіл озелененої площі об'єктів дослідження за типами садово-паркових ландшафтів

	Озеленена площа, га/%	Розподіл озелененої площі, га/%					
		лісо- вий	парко- вий	луч- ний	садо- вий	регу- лярний	аль- пійський
Оброшинський дендропарк	<u>11,92</u> 100	<u>0,25</u> 2,10	<u>4,25</u> 35,57	<u>2,60</u> 21,81	<u>0,58</u> 4,87	<u>4,25</u> 35,65	<u>0</u> 0
Буський парк	<u>6,44</u> 100	<u>2,27</u> 35,25	<u>4,00</u> 62,11	<u>0</u> 0	<u>0</u> 0	<u>0,17</u> 2,64	<u>0</u> 0
Підгірцівський парк (Бродівського району)	<u>15,20</u> 100	<u>0,60</u> 3,95	<u>2,45</u> 16,12	<u>1,80</u> 11,84	<u>2,35</u> 15,46	<u>8,00</u> 52,63	<u>0</u> 0
Стрийський парк (м. Львів)	<u>43,70</u> 100	<u>30,10</u> 68,88	<u>9,40</u> 21,51	<u>0</u> 0	<u>0</u> 0	<u>4,15</u> 9,50	<u>0,05</u> 0,11

Зараз первинний ландшафтний вигляд Оброшинського та Підгірцівського парків значною мірою викривлений. У Підгірцівському парку на партерній ділянці між колишніми грабовими стінками та рядом лип, після війни 1941-45 рр., був створений плодовий сад. Зараз він сприймається як самостійний ландшафтний елемент (садовий тип садово-паркового ландшафту). Безумовно, що сад не повинен тут лишатися. На першій та другій терасах втрачені доріжки, що ділили партер на геометричні фігури. Граби у зелених стінах вздовж доріжки, що з'єднує палац та костюл, та у боскетах на третій терасі багато років ніхто не формував. Аналогічна проблема є і в Оброшинському дендропарку з липами, якими обсаджено партер.

Регулярний тип садово-паркового ландшафту у парках з регулярним плануванням необхідно відновлювати з високим ступенем точності (існує реконструкція вигляду Підгірцівського парку часів перших господарів Конєцпольських [13] та у XVIII ст. [3]). Регулярний тип ландшафту не повинен замінюватися іншими типами садово-паркових ландшафтів. Оцінюючи сучасний стан таких парків не можна говорити, що в них відбулися процеси десильватизації [2], оскільки з самого початку в них був відсутній лісовий тип садово-паркового ландшафту.

На нашу думку, відсоток паркового типу садово-паркового ландшафту у Стрийському парку м. Львова має бути вищим, ніж зараз. Розподіл озелененої площі об'єктів дослідження між видами та іншими насадженнями наведено на рис. 1-4 та у табл. 4.

Площу від 1 до 5 % озелененої площі парку мали в Оброшинському дендропарку – верба біла (0,12 га, 1,01 %), вільха чорна (0,31 га, 2,60 %), горіх грецький (0,37 га, 3,10 %), рядові та алеїнні посадки липи серцелистої (0,52 га, 4,36 %), алейна посадка тополі чорної (0,15 га, 1,26 %), рядова посадка ясена звичайного та грабу звичайного (0,12 га, 1,01 %), рядова посадка ялини звичайної (0,12 га, 1,01 %); у Буському парку – бузина чорна (0,10 га, 1,55 %), рядова посадка гіркокаштанів (0,10 га, 1,55 %); у Підгірцівському парку – рядова посадка липи серцелистої (0,40 га, 2,63 %); у Стрийському парку – модрина європейська (1,25 га, 2,86 %), рядова посадка гіркокаштану звичайного (0,75 га, 1,72 %), рядова посадка липи серцелистої (1,0 га, 2,29 %).

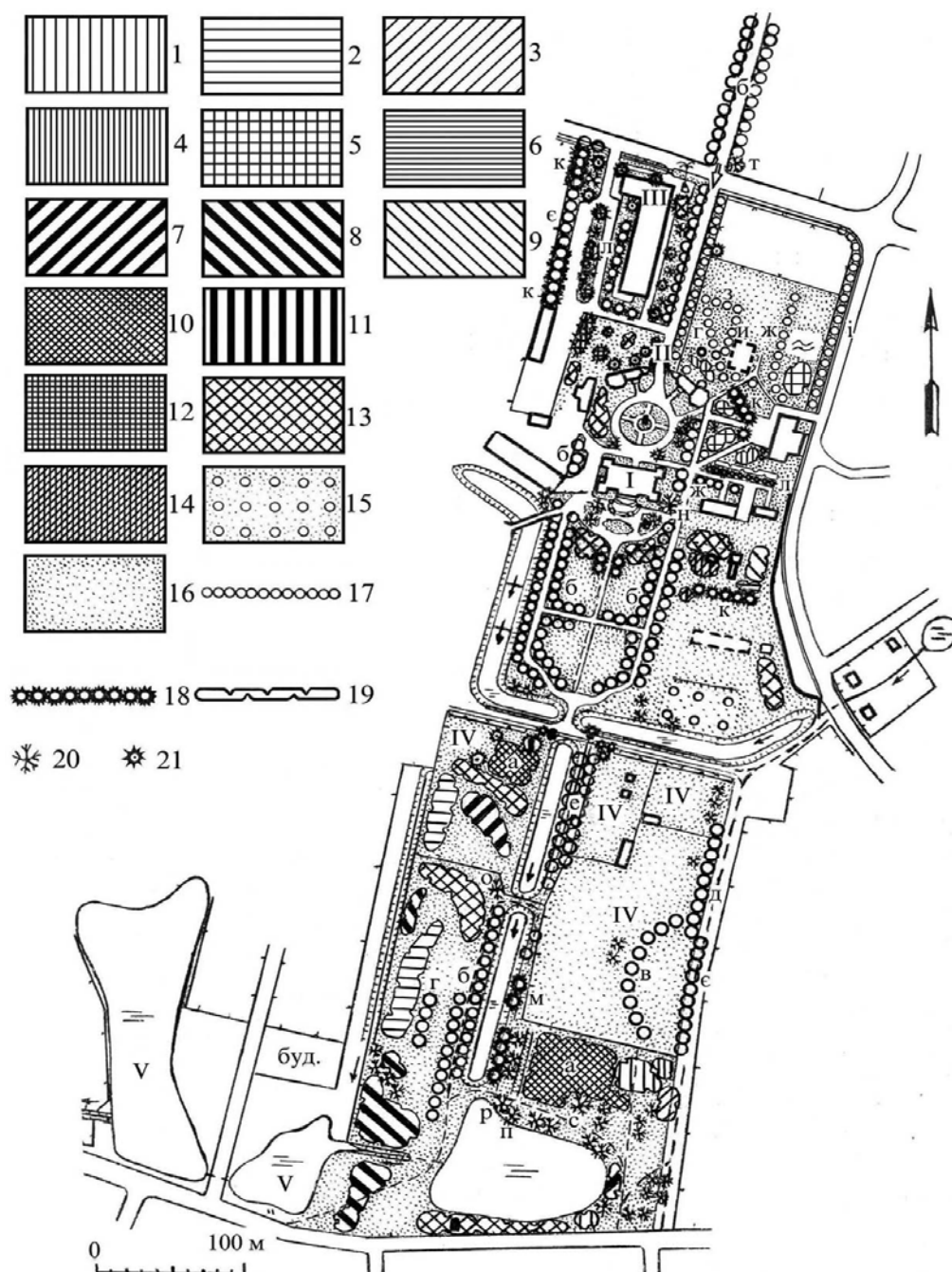

Рис. 1. План рослинності Оброшинського дендропарку

I – палац, II – в'їзна брама, III – новий корпус інституту, IV – територія зоопарку, V – новостворені ставки. 1 – липа серцелиста, 2 – ясен звичайний, 3 – клен гостролистий, 4 – гіркокаштан звичайний, 5 – береза повисла, 6 – осика, 7 – верба біла, 8 – вільха чорна, 9 – робінія звичайна, 10 – інші види листяних дерев (а – горіх грецький), 11 – сосна звичайна, 12 – ялина звичайна, 13 – виділи, у яких жоден вид не переважає, 14 – шипшина зморшкувата, 15 – плодовий сад, 16 – газони, галявини, луки, 17 – рядові посадки листяних дерев (б – липа серцелиста, в – липа серцелиста та клен гостролистий, г – ясен звичайний, д – ясен звичайний та дуб звичайний, е – тополя чорна, є – клен цукристий, ж – горіх грецький, з – бархат амурський, и – черешня та бархат амурський, і – ясен звичайний та граб звичайний, 18 – рядові посадки хвойних дерев (к – ялина звичайна, л – туя західна, м – модрина європейська, 19 – стіна з стриженого грабу, 20 – окреме листяне дерево (н – ясен звичайний (Д=134 см), о – ясен звичайний (Д=140 см), п – дуб звичайний (Д=104 см), р – верба біла 'Жовта Плакуча' (Д=114 см), с – бук лісовий (Д=94 см), т – найбільша липа серцелиста в алеї (Д=166 см)), 21 – окреме хвойне дерево.

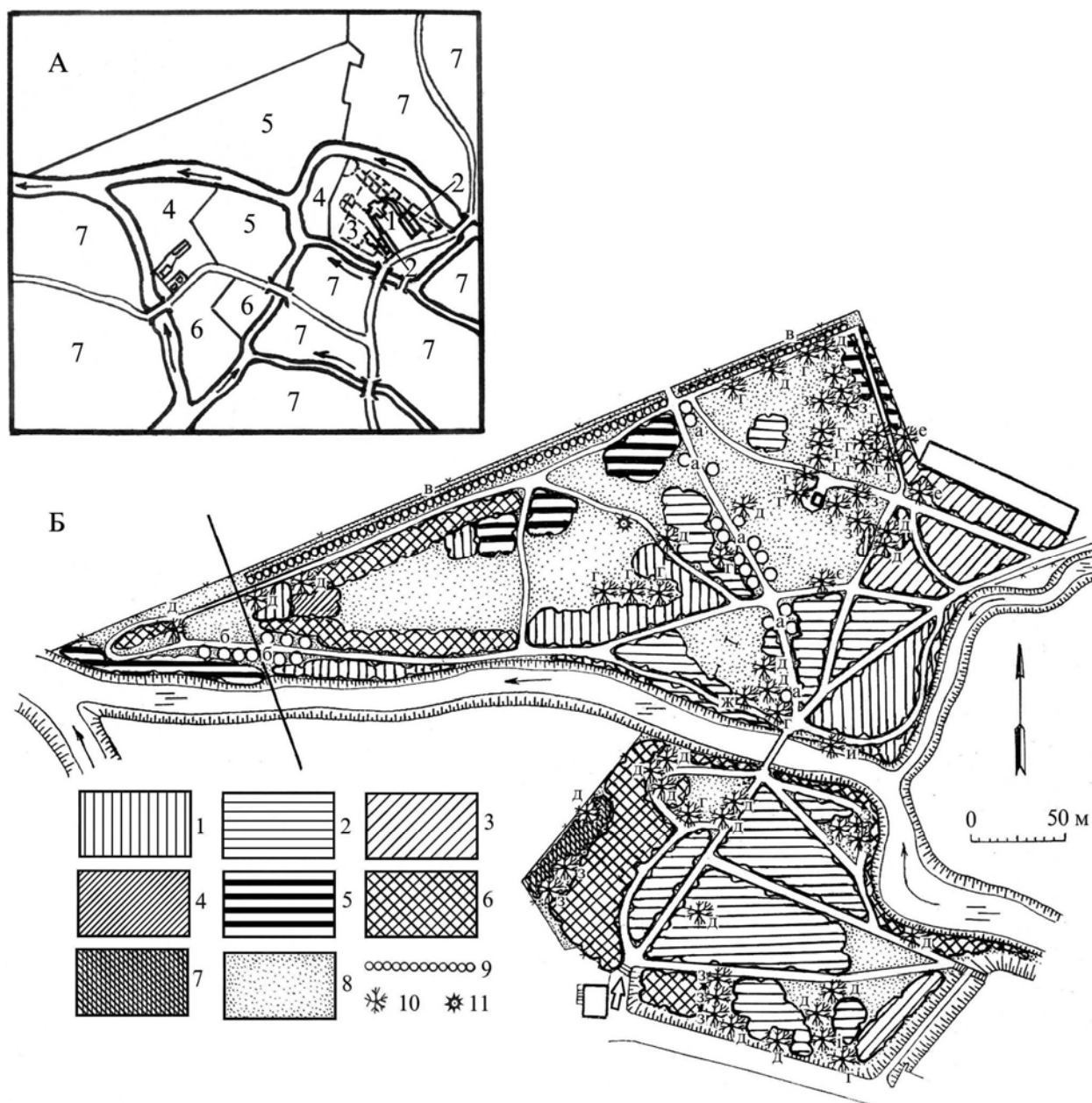

Рис. 2. Буський парк

А – територія парку на початку ХХ ст.: 1 – палац, 2 – флігелі, 3 – парк на припалацовій частині, 4 – городи, 5 – парк, 6 – територія, яка очевидно входила до складу парку, 7 – міська забудова.

Б – сучасний план рослинності: 1 – липа серцелиста, 2 – ясен звичайний, 3 – клен гостролистий, 4 – клен ясенелистий, 5 – тополя чорна, 6 – виділ, в якому жоден вид не переважає, 7 – бузина чорна, 8 – галявина, 9 – рядова посадка листяних рослин (а – гіркокаштан звичайний, б – липа серцелиста, в – граб звичайний, 10 – окреме листяне дерево (г – дуб звичайний, д – ясен звичайний, е – клен гостролистий, є – клен цукристий, ж – явір, з – гіркокаштан звичайний, и – верба біла, і – липа серцелиста), 11 – окреме хвойне дерево (модрина європейська).

Для парків з регулярним плануванням (Оброшинський, Підгірцівський) цілком закономірним є переважання відкритих просторів, а у насадженнях – алейних та рядових посадок. Для парків, у яких переважає ландшафтне планування (Буський, Стрийський), відзначено домінування виділів без переважання одного виду, ясена звичайного у Буському парку та граба звичайного у Стрийському. У Стрийському парку у більшості виділів зростає декілька

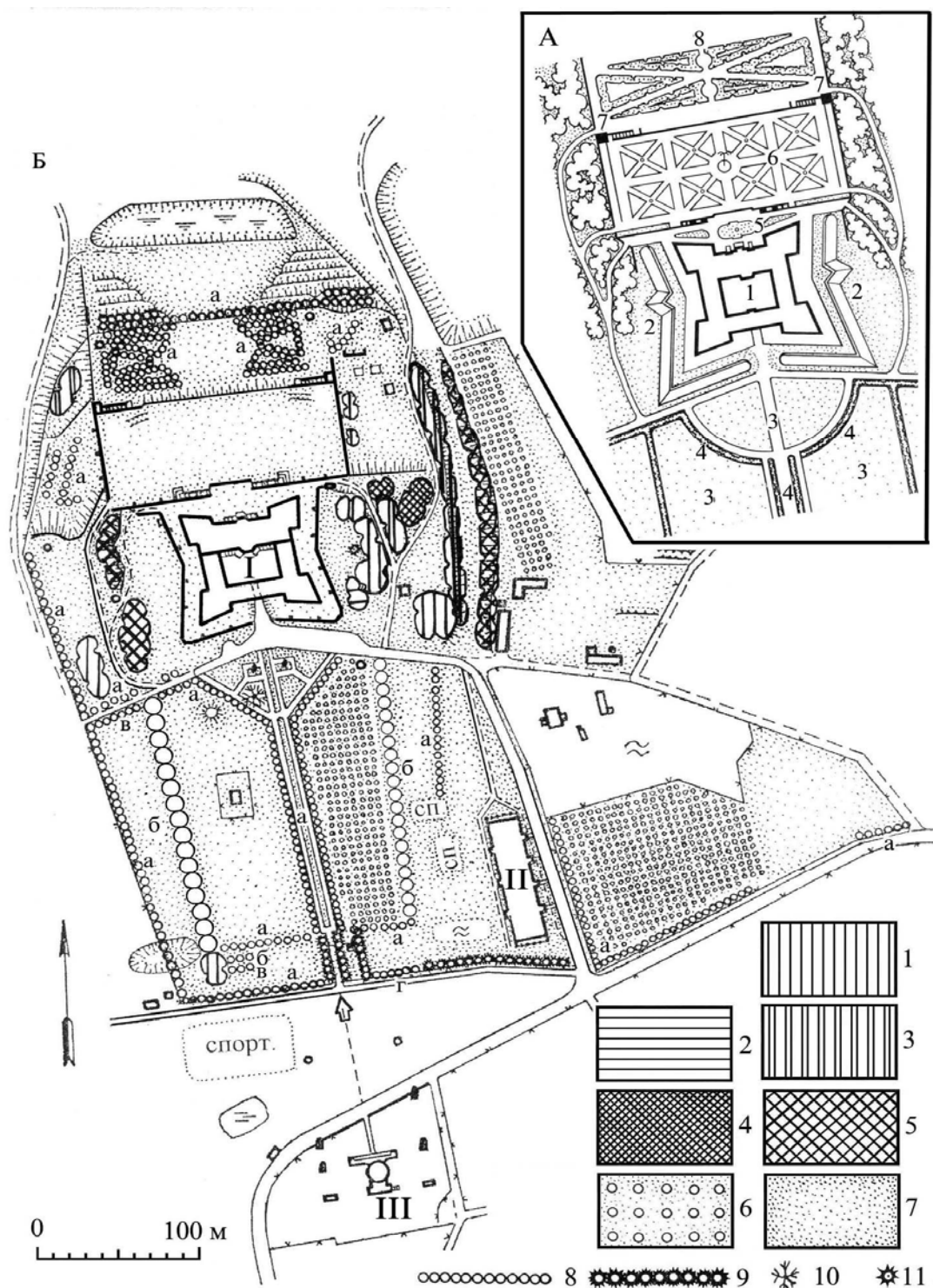

Рис. 3. Підгірцівський парк Бродівського району

А – планування у середині XVIII ст. [3]: 1 – замок, 2 – оборонні вали, 3 – Верхній парк, 4 – формовані стіни з грабу, 5 – перша тераса Нижнього парку, 6 – друга тераса з фонтаном, 7 – павільйони, під східцями на третю терасу – гроти, 8 – третя тераса з боскетами.

Б – сучасний план рослинності: I – палац, II – гетьманський заїзд, III – костюль; 1 – липа серцелиста, 2 – ясен звичайний, 3 – граб звичайний, 4 – інші види листяних дерев (бук лісовий), 5 – виділ, в якому жоден вид не переважає, 6 – плодовий сад, 7 – галявини, луки, 8 – ряд з листяних дерев (а – граб звичайний, б – липа серцелиста, в – ясен звичайний, д – посадка лип серцелистих та кленів гостролистих, 9 – ряд з хвойних дерев (ялина звичайна), 10 – окреме листяне дерево (тополя чорна), 11 – окреме хвойне дерево.

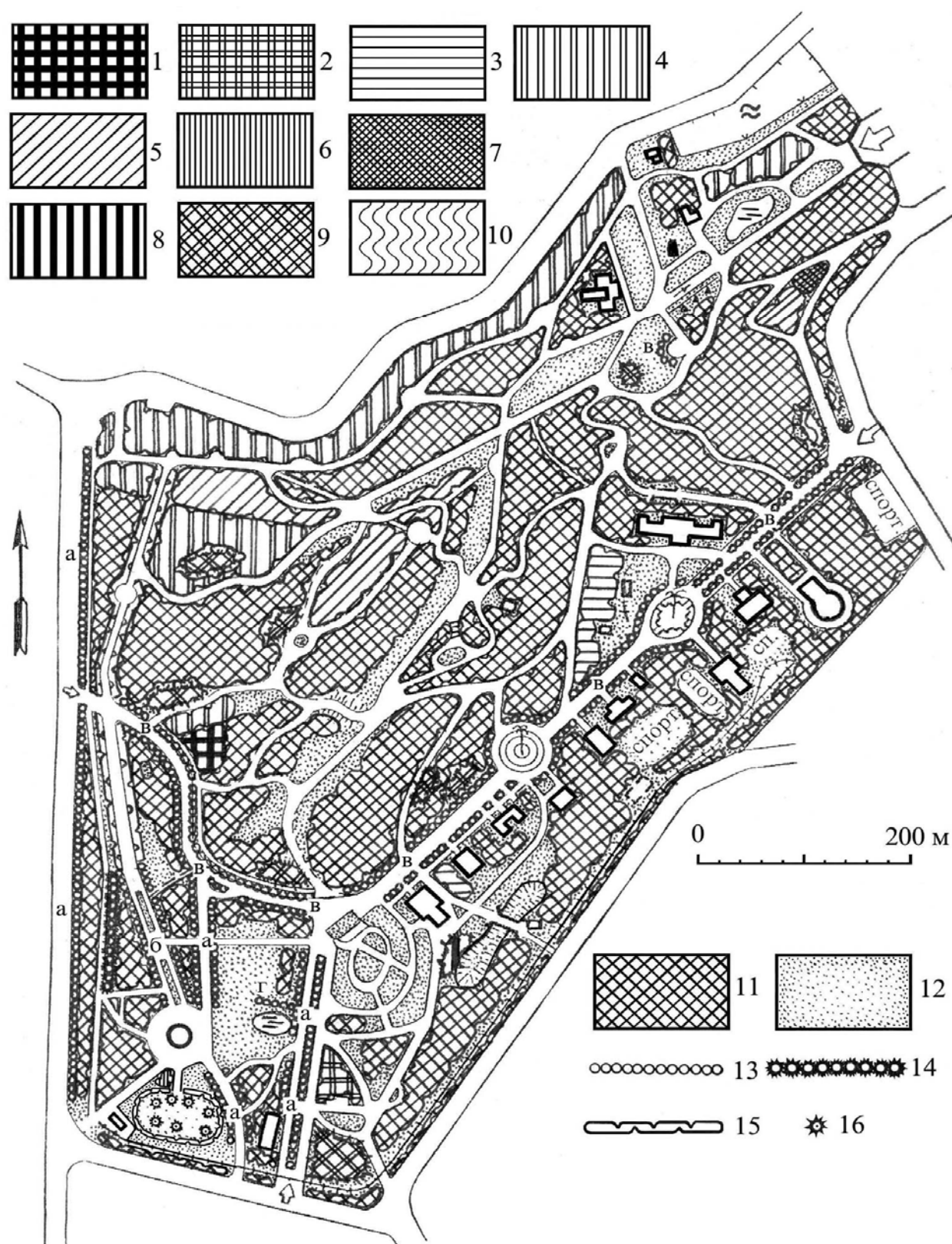

Рис. 4. План рослинності Стрийського парку (м. Львів)

1 – дуб звичайний, 2 – дуб червоний, 3 – ясен звичайний, 4 – граб звичайний, 5 – клен гостролистий, 6 – береза повисла, 7 – інші види листяних дерев (явір), 8 – сосна звичайна, 9 – модрина європейська, 10 – інші види хвойних дерев (сосна чорна), 11 – виділ, в якому жоден вид не переважає, 12 – галявини, 13 – ряд з листяних дерев (а – гіркокаштан звичайний, б – платан західний, в – липа серцелиста, г – верба біла, 14 – ряд з хвойних дерев (ялина звичайна), 15 – формований живопліт з грабу, 16 – окреме хвойне дерево (кипарисовик горохоплодий).

видів. Це граб звичайний, ясен звичайний, клен гостролистий, липа серцелиста, явір, в'яз шорсткий, іноді до них додаються гіркокаштан звичайний, на окремих ділянках – робінія звичайна і дуже рідко – бук лісовий (зовсім небагато дерев в окремих місцях). Дерев різних видів або ростуть у суміші, або невеличкі одновидові ділянки через смугу змішаних насаджень переходять в одновидову ділянку іншого виду. На плані такого масштабу як на рис. 4 настільки дрібні ділянки показати неможливо.

Табл. 4. Розподіл озелененої площі об'єктів дослідження між видами та іншими насадженнями

Об'єкт	Озеленена площа, га/%	Розподіл озелененої площі, га/%									
		липа серцелиста	ясен звичайний	граб звичайний	клен гостролистий	тополя чорна	виділ без пелюстки реважання одного виду	плодовий сад	галявини, луки	рядова посадка граба звичайного	інші види та насадження
Оброшинський дендропарк	$\frac{11,92}{100}$	$\frac{0,09}{0,76}$	$\frac{0,22}{1,85}$	$\frac{0}{0}$	$\frac{0,02}{0,17}$	$\frac{0}{0}$	$\frac{0,58}{4,87}$	$\frac{0,21}{1,76}$	$\frac{8,31}{69,71}$	$\frac{0}{0}$	$\frac{2,49}{20,88}$
Буський парк	$\frac{6,44}{100}$	$\frac{0,67}{10,40}$	$\frac{1,55}{24,07}$	$\frac{0}{0}$	$\frac{0,45}{6,99}$	$\frac{0,45}{6,99}$	$\frac{1,05}{16,30}$	$\frac{0}{0}$	$\frac{1,95}{30,28}$	$\frac{0,03}{0,47}$	$\frac{0,29}{4,50}$
Підгірцівський парк (Бродівського району)	$\frac{15,20}{100}$	$\frac{0,20}{1,32}$	$\frac{0,02}{0,13}$	$\frac{0,35}{2,30}$	$\frac{0}{0}$	$\frac{0}{0}$	$\frac{0,40}{2,63}$	$\frac{2,35}{15,46}$	$\frac{9,85}{64,80}$	$\frac{1,40}{9,21}$	$\frac{0,63}{4,15}$
Стрийський парк (м. Львів)	$\frac{43,70}{100}$	$\frac{0}{0}$	$\frac{0,50}{1,14}$	$\frac{3,90}{8,93}$	$\frac{1,50}{3,43}$	$\frac{0}{0}$	$\frac{25,25}{57,78}$	$\frac{0}{0}$	$\frac{8,40}{19,22}$	$\frac{0,10^1}{0,23}$	$\frac{4,05}{9,27}$

Примітка: ¹ формований живопліт висотою до 3 м.

На жаль, про те, на базі яких насаджень створювався Буський парк, в літературних джерелах [12] відомостей немає, а про Стрийський парк повідомляється, що він був заснований на місці невідповідної, хаотично засадженої території, що носила назву "Стрийські хащі" [1], а за іншими даними тут були пустирі та посадки на кладовищі [4]. З цього можна зробити висновок, що природних корінних насаджень на місці Стрийського парку на час його заснування не було. До речі, Стрийський парк знаходиться у місці, для якого корінними лісами є або діброви, або бучини [6]. Ті залишки деревної рослинності, які названі у згаданих вище літературних джерелах, найвірогідніше являли собою фрагменти вкрай деградованих природних лісів та штучні посадки. Таким чином, вплив попередньої рослинності на паркові насадження, які створювалися штучно, був незначним. Сучасний стан деревної рослинності є наслідком людської праці, антропогенного впливу та тих природних процесів, які відбуваються у паркових ценозах. Так, під час створення Стрийського парку у ньому було висаджено дуже багато ялини звичайної (смереки) [5]. До нашого часу вона майже повністю випала. Натомість граб, ясен, клен гостролистий тощо дуже добре поширюються самосівом. Як наслідок, ми маємо ценози, які відповідають не корінним, а похідним, або деградованим. Останні поступаються корінним не тільки за лісогосподарськими показниками, але й за естетичними. На нашу думку, Стрийський парк був би набагато колоритнішим, якби у ньому більшу роль відігравав бук лісовий.

Висновки. Оброшинський та Підгірцівський парки є об'єктами з регулярним плануванням, яке в цілому збереглося, але у насадженнях відбулися зміни, які викривили первинний вигляд пам'яток садово-паркового мистецтва. У Буському та Стрийському парках переважає ландшафтне планування, їх насадження лісового типу садово-паркового ландшафту або подібні до деградованих корінних, або представляють чисті ясеневники, чи чисті грабняки. Порівняно з первинними насадженнями зменшилася кількісна участь хвойних, а також, вірогідно, дуба та бука.

Література

1. **Богданова Ю.** Військова виставка 1916 р. у Львові (на верхніх терасах Стрийського парку)// Наук. вісник УкрДЛТУ: Міські сади і парки: минуле, сучасне, майбутнє. – Львів: УкрДЛТУ. – 2001, вип. 11.5. – С. 107-112.
2. **Імшенецька Н.А.** Загальні тенденції розвитку паркових фітоценозів// Наук. вісник УкрДЛТУ: Міські сади і парки: минуле, сучасне і майбутнє. – Львів: УкрДЛТУ. – 2001, вип. 11.5. – С. 338-342.
3. **Краткий** справочник архитектора: Ландшафтная архитектура/ Под ред. И.Д. Родичкина. – К.: Будівельник, 1990. – 336 с.
4. **Кучерявий В.П.** Зеленая зона города. – К.: Наук. думка, 1981. – 248 с.
5. **Кучерявий В.П.** Стрийський парк. Ілюстрований путівник. – Львів: Каменяр, 1976. – 104 с.
6. **Максим'юк Т.М., Любинська Г.П.** Напрямки реновації дендрологічного каркасу Стрийського парку в м. Львові// Старовинні парки і проблеми їх збереження. Тези доповідей 2-го міжнародного симпозіуму, присвяченого 200-річчю дендрологічного парку "Софіївка". – Умань, 1996. – С. 191.
7. **Нельговский Ю.Ю.** Опыт проектирования восстановления исторических парков в Украинской ССР. Обзорная информация. – М.: Б.и, 1983, вып. 6. – 45 с.
8. **Природно-заповідний фонд України загальнодержавного значення: Довідник/ Редкол. В.Б. Леоненко та інші.** – К.: Наука, 1999. – 240 с.
9. **Рубцов Л.И.** Проектирование садов и парков. – М.: Стройиздат, 1979. – 183 с.
10. **Рубцов Л.И.** Садово-парковый ландшафт. – К.: Изд-во АН УССР, 1956. – 211 с.
11. **Черепанов С.К.** Сосудистые растения России и сопредельных государств (в пределах бывшего СССР). – СПб: Мир и семья, 1995. – 992 с.
12. **Aftanazy R.** Materialy do dziejow rezydencji. – Warszawa. – 1989, т. VI A. – 412 s., T. VI B. – 280 s.
13. **Aftanazy R.** Materialy do dziejow rezydencji. – Warszawa. – 1990, т. VII A. – 696 s., T. VII B. – 431 s.

УДК 502.72

Проф. Б.Я. Голояд¹, д-р техн. наук; К.О. Турчак²

ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ ТИСА ЯГІДНОГО У ЗАКАЗНИКУ "КНЯЖДВІРСЬКИЙ" ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Висвітлено проблемні питання, які пов'язані із збереженням деревостану тиса ягідного у заказнику "Княждвірський". Основна причина, що спричиняється до розладу деревостану тиса ягідного і погіршення умов його зростання та збереження, полягає в активізації шкідливих екзогенних процесів. Наводяться дані вже виконаних наукових досліджень і реальні види можливих досліджень на найближчі роки, які допоможуть встановити основні причини проявів шкідливих екзогенних процесів і кінцево опрацювати схему стабілізації зсувного схилу, збереження та відтворення тиса ягідного у заказнику "Княждвірський".

¹ Інститут туризму і менеджменту Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника

² директор Надвірнянського держлісгоспу